

# Information för dig som behöver psykiatrisk tvångsvård

Vård enligt LPT

# Innehåll

Du har rätt till god vård	1
Tvångsvård enligt LPT	2
Du har rätt att få information	4
Vem får information om dig?	5
Du har rätt till en stödperson	6
Vissa rättigheter kan begränsas	8
Tvångsåtgärder	10
Du har rätt att överklaga	13
Om du är missnöjd eller har frågor	14
Ordlista och förkortningar	15
Referenser	16

För dig som är under 18 år och behöver psykiatrisk tvångsvård finns en separat broschyr.

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till [alternativaformat@socialstyrelsen.se](mailto:alternativaformat@socialstyrelsen.se).

ISBN: 978-91-7555-620-8

Artikelnummer: 2023-12-8850

Tryck: Elanders Sverige AB, 6 000 ex, december 2023

Publicerad: [www.socialstyrelsen.se](http://www.socialstyrelsen.se), december 2023

## Du har rätt till god vård

Vården ska vara trygg och säker för dig och alla andra. Personalen ska ha rätt utbildning och medicinsk erfarenhet. De ska ta hänsyn till vad som är bäst för dig när du får vård.



## När får man tvångsvårdas?

Normalt får ingen vårda dig mot din vilja. Men man får göra det om du uppfyller de tre kraven i lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

Kraven som måste vara uppfyllda är:

- Du har en allvarlig psykisk störning.
- Du behöver psykiatrisk vård dygnet runt.
- Du har motsatt dig den vård som du behöver.

## Tvångsvård enligt LPT

Att du får tvångsvård enligt LPT betyder att två olika läkare har bedömt att du behöver tvångsvårdas utifrån bestämmelser i lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

### Vem bestämmer att jag ska tvångsvårdas?

Det kan börja med att någon i omgivningen ser att du mår mycket dåligt psykiskt och hjälper dig till vården. Det händer att polisen behöver hjälpa till.

Tvångsvård kan bli aktuellt efter att en läkare har undersökt dig och gjort bedömningen att alla tre kraven för tvångsvård är uppfyllda. Vid läkarundersökningen ska du ha fått möjlighet att beskriva dina besvär. Du ska också ha fått information om varför du behöver vårdas mot din vilja. Läkaren skriver därefter ett vårdintyg.

Innan du får tvångsvårdas ska ytterligare en läkare undersöka dig och bedöma att det är vård enligt LPT som behövs.

### Det börjar med vård på avdelning

I början av tvångsvården är du på en sluten avdelning dygnet runt. I vissa fall kan chefsöverläkaren efter en tid ansöka om öppen tvångsvård. Det betyder att du inte behöver vara på sjukhuset dygnet runt så länge du

Information för dig som behöver psykiatrisk tvångsvård

följer de regler som läkaren bestämmer. Det kan vara att du måste bo på ett visst ställe, ta medicin eller delta i behandling.

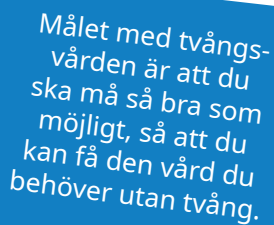
## Du ska ha en vårdplan

Personalen ska så fort som möjligt göra en plan för din vård tillsammans med dig. Där ska det stå vilken vård du behöver och hur den ska bli så bra för dig att du inte behöver tvångsvårdas mer.

## När slutar tvångsvården?

Läkaren ska hela tiden bedöma om du uppfyller de tre kraven för tvångsvård. Om något av kraven inte längre gäller ska du inte tvångsvårdas mer.

Om de tre kraven fortfarande är uppfyllda ska läkaren senast inom fyra veckor ansöka till förvaltningsrätten som kan förlänga vårdtiden. Det finns ingen gräns för hur många gånger tvångsvården får förlängas.




Målet med tvångsvården är att du ska må så bra som möjligt, så att du kan få den vård du behöver utan tvång.

## Du har rätt att få information

- Personalen ska ge dig information på ett sådant sätt att du förstår och svara på dina frågor.
- Du har rätt att få information både om den vård du får nu och om något är planerat längre fram.
- Du har rätt att få veta hur du kan påverkas av mediciner, behandling och annat du är med om under din vårdtid.

## Information om behandling och mediciner

Personalen ska berätta hur olika behandlingar och mediciner ska hjälpa dig och hur de kan påverka din kropp. Du har också rätt att få veta om det finns risker med behandlingen, om något kan hända när du tagit medicinen en tid och vilka biverkningar du kan få.



Du har rätt att fråga tills du förstår vad personalen säger.

## Du får läsa vad personalen skriver

Du har rätt att läsa din vårdplan. Om det är möjligt ska personalen göra vårdplanen tillsammans med dig. Du har också rätt att läsa din journal. Om läkaren bedömer att du kan må sämre eller att din vård blir sämre om du läser något i journalen så kan den informationen döljas för dig.

## Vem får information om dig?

Huvudregeln är att det är du som avgör vem utanför teamet som vårdar dig som ska få information om din vård. Det gäller även information till dina närstående.

## Vården styrs av sekretess

Sekretess betyder att personalen inte får berätta om din hälsa eller annat personligt. De får däremot lämna information om dig till ett sjukhus eller till socialtjänsten om det behövs för att du ska kunna få den vård, behandling eller det stöd som du behöver.

## Barn som närstående


Om ett barn/ungdom är närstående till dig ska personalen ta särskild hänsyn till barnets/ungdomens behov av information, råd och stöd. Det ska också anpassas efter det enskilda barnets/ungdomens behov och mognadsnivå.

## Du har rätt till en stödperson

- En stödperson utses av patientnämnden och ger dig stöd under tiden som du tvångsvårdas och en månad efteråt.
- Stödpersonen hjälper dig med dina personliga saker, pratar och umgås med dig.

### Regler för stödpersoner

Din stödperson får besöka dig regelbundet, men ibland kan avdelningens tider och rutiner styra över besöken. Utöver besök kan personen till exempel vara med på möten om din vård och vara ett stöd vid förhandlingar i förvaltningsrätten.



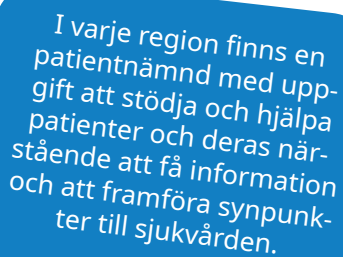
Stödpersonens uppgift är att stödja dig.

Stödpersonen har tystnadsplikt när det gäller din hälsa och annan personlig information. Det betyder att han eller hon bara får berätta för andra i särskilda undantagsfall.



## Så får du en stödperson

Personalen ska fråga om du vill ha en stödperson så fort du mår så pass bra att du kan ta till dig den informationen. Det är patientnämnden som utser en stödperson åt dig. Om du vill byta stödperson eller har klagomål kan du prata med vårdpersonalen eller patientnämnden.



I varje region finns en patientnämnd med uppgift att stödja och hjälpa patienter och deras närstående att få information och att framföra synpunkter till sjukvården.

## Vissa rättigheter kan begränsas

När du vårdas i sluten psykiatrisk tvångsvård kan vissa rättigheter begränsas.



### Telefon, dator och brev

I de flesta fall har du rätt att hålla kontakten med dina närstående så som familj, vänner och andra för dig viktiga personer. Därför får du kontakta vem du vill under vårdtiden. Personalen får inte avlyssna dina telefonsamtal eller läsa det du skriver.

I undantagsfall kan du få förbud att använda telefon eller annat sätt att kontakta någon utanför avdelningen. Det gäller bara om och så länge bedömningen är att kontakterna kan få dig att må sämre eller gör det svårare att ge dig vård.

Du har alltid rätt att skicka brev till en advokat, ett offentligt biträde eller en myndighet och ta emot post utan att personalen läser den. Personalen kan däremot behöva kontrollera så att post till dig inte innehåller alkohol, narkotika eller annat som kan skada dig eller ordningen på sjukhuset. Om personalen hittar sådana saker får de tas om hand.

Information för dig som behöver psykiatrisk tvångsvård

## Personalen får kontrollera dina saker

Personalen får, om läkaren bedömt att det är nödvändigt, kontrollera att du inte har saker som du inte får ha. Det kan vara alkohol, narkotika eller något annat som kan skada dig eller någon annan.

Vid kontrollen kan personalen gå igenom dina kläder och din väska. De kan även be dig ta av dig dina kläder tillfälligt för att se att du inte har något som du inte får ha på avdelningen. Kontrollen ska genomföras med respekt för dig och din kropp.

## Besök

Du har rätt att träffa personer som är viktiga för dig under vårdtiden. De som du vill ha besök av får komma när det är besökstid på avdelningen.

I undantagsfall kan dina besök begränsas. Det kan bero på att besöken får dig att må sämre.

## Aktiviteter och utevistelse

Där du vårdas finns ofta möjlighet till dagliga aktiviteter och utevistelse. I undantagsfall kan de här aktiviteterna begränsas. Det kan bero på att aktiviteterna kan få dig att må sämre.

Du får däremot inte lämna avdelningen eller sjukhusområdet när du får tvångsvård. För att få göra det måste du ha tillstånd från läkaren. Det kallas permission.

Information för dig som behöver psykiatrisk tvångsvård

## Du har rätt att vara delaktig

Hälso- och sjukvård ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Det innebär att du ska få information om bedömningar och rekommendationer som rör vården av dig. Du ska också så långt det är möjligt få vara delaktig i beslut om din vård. Det finns samtidigt också begränsningar för delaktighet.

## Tvångsåtgärder

### Bara som en sista utväg

I slutet tvångsvård får läkare i undantagsfall besluta om insatser som är direkt mot din vilja. Det kallas tvångsåtgärd och får bara användas när alla andra alternativ är uttömda.

Om du har varit med om en tvångsåtgärd ska det stå i din journal.

## Tvångsmedicinering

Om du inte vill ta medicin så ska personalen så långt som möjligt respektera det. Om ditt tillstånd är så allvarligt att en läkare bedömer att du ändå måste ta en viss medicin är tvångsmedicinering tillåtet som en tillfällig åtgärd.

## Fastspänd med bälte

Läkaren kan bestämma att du ska spännas fast med ett bälte, men bara om det finns en stor risk att du skadar dig själv eller någon annan. Du får aldrig vara fastspänd längre än vad som är absolut nödvändigt.

*Ingen får hota med att spänna fast dig eller att avskilja dig från andra.*

- När du är fastspänd ska du undersökas av läkare minst var fjärde timme.
- Det finns ingen gräns för hur många beslut om fastspänning läkaren får ta. Men så fort det inte längre finns anledning att hålla dig fastspänd ska åtgärden avslutas.
- Vårdpersonal ska finnas i rummet med dig hela tiden.

## Avskiljning – stanna på rummet

Läkaren kan besluta att du ska avskiljas, till exempel bli inlåst eller hindras att lämna ett rum.

Avskiljning blir bara aktuellt om du har ett aggressivt eller störande beteende som gör det väldigt svårt att vårda andra.

- Du får vara avskild max åtta timmar. Om du ska vara avskild längre måste läkaren ta ett nytt beslut som gäller max åtta timmar.
- Det finns ingen gräns för hur många beslut läkaren får ta, men så fort du inte längre gör det väldigt svårt att vårda andra ska åtgärden avslutas.
- Vårdpersonal ska titta till dig med jämna mellanrum.

## Samtal efter tvångsåtgärd

Om du har varit med om en tvångsåtgärd ska du så snart ditt tillstånd tillåter det erbjudas ett samtal med personal. Samtalet ska vara stödande och är en möjlighet för dig att få beskriva dina upplevelser. Samtalet kan också vara en möjlighet för personalen att få bättre förståelse för hur de kan hjälpa dig så att tvångsåtgärd inte behöver användas igen.

## Du har rätt att överklaga

Om du tycker att beslut som tas om din vård är fel kan du överklaga till förvaltningsrätten. Men alla beslut går inte att överklaga.

### Personalen ska berätta hur man gör

Personalen ska berätta för dig vilka beslut du kan överklaga. De ska också berätta hur man gör och hur man skriver en överklagan till förvaltningsrätten.

### Ett offentligt biträde kan hjälpa dig

Om du överklagar ett beslut till förvaltningsrätten ska du samtidigt få hjälp att kontakta ett offentligt biträde som har till uppgift att hjälpa dig med överklagan och kontakten med domstolen. Det kostar inget att få hjälp av ett offentligt biträde.

---

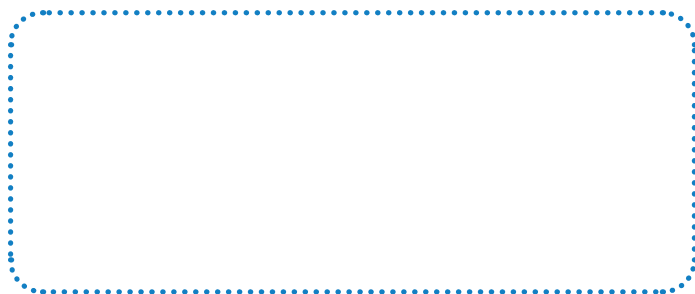
*Enligt FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska förekomst av funktionsnedsättning inte i något fall rättfärdiga frihetsberövande. Personen har på samma villkor som andra rätt till frihet och personlig säkerhet samt inte berövas sin frihet olagligen eller godtyckligt.*

---

## Om du är missnöjd eller har frågor

Du kan alltid prata med vårdpersonalen eller din läkare. De ska hjälpa dig och ansvarar för att du får god vård.

Vänd dig gärna till mig!



## Synpunkter och stöd

På 1177 kan du läsa mer om hur man kan göra för att lämna synpunkter eller klaga på vården. Gå in på 1177.se och sök på ”om du inte är nöjd”. Du kan också läsa mer genom att söka på ”inte nöjd med vården” på socialstyrelsen.se.

På 1177 finns också information om patient- och närståendeföreningar som ger stöd. Där kan du komma i kontakt med andra som har liknande erfarenheter som du. Gå in på 1177.se och sök på ”patientföreningar och närståendeföreningar”.



## Ordlista och förkortningar

<b>Chefsöverläkare</b>	Läkare som är specialist i psykiatri och ansvarig för den psykiatriska tvångsvården.
<b>Förvaltningsrätten</b>	Domstol som kan ta beslut om tvångsvård.
<b>Intagningsbeslut</b>	Beslut om tvångsvård som måste finnas innan du får tvångsvårdas. Läkaren som skriver intagningsbeslutet ska vara specialist i psykiatri.
<b>Kontaktperson</b>	Person bland personalen som har ett särskilt ansvar för att ha kontakt med dig.
<b>LPT</b>	Lagen om psykiatrisk tvångsvård.
<b>LRV</b>	Lagen om rättspsykiatrisk vård.
<b>Permission</b>	Möjlighet att vara utanför sjukhusets område på egen hand, till exempel hemma.
<b>Sluten tvångsvård</b>	Tvångsvård på sjukhus dygnet runt.
<b>Vårdintyg</b>	Ett första läkarintyg som behövs för att du ska kunna tvångsvårdas. Om det finns ett vårdintyg kan du hållas kvar på ett sjukhus mot din vilja innan det är bestämt om du ska tvångsvårdas.
<b>Vårdplan</b>	Dokument som beskriver behandling och annat som du behöver under tiden du vårdas.
<b>Öppen tvångsvård</b>	Du måste kanske ta en viss medicin eller delta i behandling, men behöver inte vara på sjukhuset dygnet runt.

## Referenser

Regler som gäller alla patienter finns i hälso- och sjukvårdslagen (HSL), patientlagen och patientsäkerhetslagen (PSL).

Särskilda regler för psykiatrisk vård mot patienters vilja finns i lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

Regler om sekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

*Informationsmaterialet är utformat i enlighet med de lagar och andra författningar som gäller för psykiatrisk tvångsvård. För att informationen ska vara lätt att förstå har vissa juridiska begrepp och uttryckssätt omformulerats.*





**Socialstyrelsen**

Dina rättigheter i tvångsvården (artikelnr 2023-12-8850)  
kan laddas ner på vår webbplats eller beställas från  
Socialstyrelsens publikationsservice.  
[www.socialstyrelsen.se/publikationer](http://www.socialstyrelsen.se/publikationer)